

Sima RƏHİMOVA

JURNALİSTİN FƏALİYYƏTİNDƏ PEŞƏ VƏ KOMMUNİKASIYA ETİKASI

РЕЗЮМЕ

В научной статье автор исследует особенности профессиональной и коммуникативной этики в творческой деятельности журналиста. Используя средства коммуникации, журналист делится своей профессиональной деятельностью, своими интересами, знаниями и навыками. Автор анализирует особенности профессиональной и коммуникативной этики. В исследовании автор приходит к заключению, что профессиональная и коммуникативная этика взаимодействуют, дополняют друг друга и являются единым целым в работе журналиста.

Ключевые слова: журналист, этика, профессионал, коммуникация

SUMMARY

In the scientific article the author explores the features of professional and communicative ethics in the creative activity of a journalist. Using the means of communication, the journalist shares his professional activities, his interests, knowledge and skills. The author analyzes the features of professional and communicative ethics. In the study, the author comes to the conclusion that professional and communicative ethics interact, complement each other and are a single whole in the journalist's work.

Key words: journalist, ethics, professional, communication

Cəmiyyət inkişaf etdikcə, fəaliyyət sahələri genişləndikcə onların idarə olunması, tənzimlənməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Həyatımız hadisələrlə zəngindir. İstər ölkəmizdə, istərsə də onun hüduqlarından kənarında hər gün müxtəlif hadisələr baş verir. Bu hadisələr haqqında xəbərləri jurnalistlər çatdırır. Nədən və necə yazmaq problemi bu gün də gündəmdə qalmaqdadır.

Jurnalist öz fəaliyyətində dəqiq, obyektiv, qərəzsiz olmalı və məsuliyyətdən çəkinməməlidir. Eyni zamanda jurnalist öz fəaliyyətini daxili məsuliyyətlə yanaşı həm də "Kütləvi informasiya vasitələri haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanuna, digər əlaqədar qanunvericilik aktlarına, auditoriyanın,

peşə mühitinin hamı tərəfindən qəbul edilən prinsiplər və normalarına uyğun qurulmalıdır.

Əsil peşəkar jurnalist etik normalar, qanunlar çərçivəsində qalib çıxır. Peşəkarlıq hər kəsə nəsib olmur. Əsaslı bilik, hərtərəfli təhsil, yüksək hazırlıq səviyyəsi, ümumi mədəniyyət və s. peşəkarlığın əsas amillərindəndir.

Jurnalistikanın sosial fəaliyyəti və yaradıcılıq sahəsi kütləvi kommunikasiya sistemi ilə bağlıdır. Onun ən mühüm sahələri bildiyimiz kimi bunlardır: mətbuat, radio, televiziya, internet və s.

Jurnalist cəmiyyət üçün ictimai əhəmiyyəti olan vacib informasiyanı tapmaq, işləmək və yazmaq sistemidir. Həmin məlumatlar cəmiyyətə kütləvi informasiya kanalları olan qəzet, radio, televiziya, internet və s. ötürülür. Jurnalistika sistemi adları çəkilən vasitələrin köməyiylə gerçəkləşdirilir.

Jurnalistika sahəsində işləyən mütəxəssislər kütləvi kommunikasiyalar sahəsinin media xidmətlərinə sənaye istehsalı sahəsi kimi dəyərləndirirlər. Müasir cəmiyyətdə informasiya mübadiləsi xarici təsirlərə məruz qəbul. Ona görə də qarşılıqlı münasibətdə kommunikasiya problemləri xüsusilə də problemlərin etik aspektlərinin tədqiq olunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Kommunikasiya aləmində ünsiyyət əsas rol oynayır. Lakin bu aləmdə ünsiyyət bir qədər fərqlidir. Bu o demək deyil ki, burda davranış qaydaları hər zaman sərbəst olmalıdır. Kommunikasiyadan istifadə edərkən jurnalist öz peşə fəaliyyətini, marağını iş və təhsil təcrübələrini paylaşır. Jurnalist sosial şəbəkələrdə emosiyaları nəzarətdə saxlamağı bacarmalı, insanların özəl həyatına hörmətlə yanaşmalı, şərf və ləyaqəti qoruyulmalıdır. İnternet məkanında, sosial şəbəkələrdən jurnalist bir vasitə olaraq istifadə etdikdə daha diqqətli olmalıdır. Bu zaman media etikasını və media hüququ unudulmalıdır.

Kütləvi kommunikasiya etikasi, jurnalistin peşə etikasi, peşə əxlaqi, peşə və-zifələrinin gerçəkləşdirilməsi prosesində onların davranışını tənzimləyən vasitədir. Onların peşəkar əməyində tənzimləyici, təbiiyyəvi, imperativ dəyərləndirici, yönəldici, kommunikativ və digər əxlaqi funksiyaları yerinə yetirir. Sosial məsuliyyət, həqiqətə xidmət, dəqiq, ibyektiv, vicdanlılıq, informasiya mənbəsinə münasibət, şərf və ləyaqətin qorunması, şəxsi həyatın toxunulmazlığı və s. prinsiplər hər iki haqda – (jurnalist etikasi və kommunikasiya etikasi) vacib şərtlərdir. Jurnalistin peşə etikasi kütləvi kommunikasiya etikasi ilə bir-birini tamamlayır. Jurnalistlərin müntəzəm olaraq kütləvi kommunikasiyaya müraciəti, ondan istifadə etməsində hər iki etik normalar, prinsiplər üst-üstə düşür. İşləri nə qədər fərqli olsada onların orta nöqtələri var, auditoriyaya məlumat çatdırmaq. Kommunikasiyanın effekti və auditoriya ilə zəruri əks-əlaqə xüsusi araşdırma vasitəsi ilə təmin edilir. Elektor KİV-in artdığı indiki şəraitdə oxucu auditoriyası uğrunda mübarizə daha kəskin vəziyyət alır. Ümumiyyətlə KİV auditoriyası dəyişən ölçüyə malikdir. "Kütləvi kommunikasiya hər hansı məzmununda olan məlumatın müəyyən texniki vasitələrin köməyi ilə bir

mənbədəm çoxsaylı auditoriyaya ötürülməsi prosesidir. Bu prosesdə məlumatlandırma daha kütləvi xarakter daşıyır. Bütün hallarda sosial ünsiyyətə təkan verən kütləvi kommunikasiya prosesi xüsusi texniki vasitələrin köməyi ilə gərçəkləşir”.¹

Elmi ədəbiyyatda ünsiyyətin 3 cəhəti göstərilir.

1. Kommunikativ (informasiya mübadiləsi);
2. İnteraktiv (qarşılıqlı əlaqə və təsvir);
3. Perspektiv (qarşılıqlı anlaşma).

Bunlarla yanaşı ünsiyyətin növləri:

1. Fərdi ünsiyyət;
2. Kütləvi ünsiyyət;
3. Sosial ünsiyyət;
4. İctimayətin marağına yönələn ünsiyyət və s.

“Müasir dövr formalaşmaqda olan informasiya cəmiyyəti daha sürətlə ənənəvi jurnalistikanın, internetin, kommunikasiyaların və distant texnologiyaların inteqrasiyasının tələbidir”². Yeni informasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı jurnalistdən bilikli və bacarıqlı olması tələb edir. Eyni zamanda jurnalist kütləvi kommunikasiya vasitələrində etik normalar və qanunlarla fəaliyyət göstərməlidir.

Sosial məsuliyyət, həqiqətə xidmət dəqiq, obyektiv informasiya mənbəyinə münasibət, şəraf və ləyaqətin qorunması, şəxsi həyatın toxunulmazlığı və s. prinsiplər hər iki halda peşə və kommunikasiya etikasında vacib şərtidir. Kütləvi kommunikasiya etikasını jurnalistin peşə etikasını ilə bir-birini tamamlayır.

ƏDƏBİYYAT

1. Məhərrəmli Q. Jurnalistikanın əsasları. Bakı, 2012, s. 22-23.
2. Mediya etikasını. Mediya Hüququ İnstitutu. Bakı, 2008.
3. Rəhimova S. Etika və kommunikasiya mədəniyyəti. Bakı, 2017
4. Rüstəmov A. Jurnalistika. Bakı, 2013, c. 259.
5. Лазутина Т.В. Профессиональная этика журналиста. М., 2008
6. КВИМ С.М. Массовый коммуникации. Киев, 2006
7. Киселёв А.Г. Теория и практика массовой информации. М., 2009.

---

¹ Məhərrəmli Q. Jurnalistikanın əsasları. Bakı, 2012, s. 22-23

² Rüstəmov A. Jurnalistika. Bakı, 2013, c. 259.